

Morele ontkoppeling als mediator tussen psychopathie en antisociaal gedrag

Ketline Kadja

SNR: 2011388

Psychologie

Major Forensische Psychologie

School of Social and Behavioral Sciences

Tilburg University

Eerste beoordelaar: dr. Sophie Verschueren

Tweede beoordelaar: dr. Annet Toornstra

31 januari 2022

Samenvatting

Psychopathie is een risicofactor voor antisociaal gedrag. De literatuur suggereert dat morele ont koppeling invloed kan hebben op de relatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag. Door morele ont koppeling toe te passen, zouden mensen sneller antisociaal gedrag vertonen. Dat kan een gevaar zijn voor de maatschappij, maar het kan ook nadelig zijn voor de levenskwaliteit van mensen die morele ont koppeling toepassen. In deze studie is onderzoek gedaan naar morele ont koppeling in relatie tot psychopathie en antisociaal gedrag. De onderzoeksvraag luidt: ‘Heeft morele ont koppeling een mediërend effect op de relatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag?’. Honderdachtendertig Nederlandse participanten, van wie 65 man ($M = 33.49$, $SD = 15.45$) en 73 vrouw ($M = 29.95$, $SD = 14.10$) zijn, hebben aan deze studie deelgenomen. Psychopathie is per factor onderzocht: interpersoonlijke manipulatie, gevoelloos affect, erratische levensstijl en antisociaal gedrag. Alle factoren van psychopathie zijn significant positief gecorreleerd met antisociaal gedrag. De associatie tussen interpersoonlijke manipulatie en antisociaal gedrag wordt gedeeltelijk gemedieerd door morele ont koppeling. Dit geldt ook voor de relatie tussen de persoonlijkheidsfactor antisociaal gedrag en antisociaal gedrag. Met deze bevinding kan nog steeds niet duidelijk worden uitgelegd wat voor rol morele ont koppeling heeft in de relatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag vanwege de verschillende bevindingen over deze associatie. Wel kan geconcludeerd worden dat het effect van psychopathie op antisociaal gedrag deels wordt verklaard door morele ont koppeling. Om deze relatie beter te kunnen verklaren, dient vervolgonderzoek gedaan te worden.

Trefwoorden: Psychopathie, morele ont koppeling, antisociaal gedrag, crimineel gedrag

Morele ont koppeling als mediator tussen psychopathie en antisociaal gedrag

Neuroloog Kent Kiehl stelde dat psychopathie samengaat met beperkingen op het werk, in de thuisomgeving en in de omgang met familie en vrienden. Dergelijke beperkingen kunnen leiden tot ziekenhuisopname en detentie. Opmerkelijk is dat psychopaten zich geen zorgen maken over hun leven, zelfs niet wanneer ze tegen dergelijke beperkingen aanlopen. Dit vanwege het feit dat ze onvoldoende inzicht hebben in het effect van hun gedragingen op anderen (Miller, 2014). Het lijkt erop dat psychopathie een negatieve invloed heeft op gedragsuitingen, wat een bedreiging kan vormen voor de maatschappij. De wetenschap besteedt om die reden veel aandacht aan de associatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag (Patrick, 2006). Huidige studie gaat dieper in op de relatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag, waarbij ook naar een externe factor wordt gekeken die deze associatie deels kan verklaren. In deze kwantitatieve studie wordt de relatie tussen morele ont koppeling, psychopathie en antisociaal gedrag onderzocht.

Psychopathie wordt gekenmerkt door manipulatief interpersoonlijke gedrag, een gebrek aan affectief gedrag, een onverantwoordelijke levensstijl en antisociaal gedrag (Patrick, 2006). Verschillende factormodellen zijn ontwikkeld met het doel om het begrip psychopathie zo valide mogelijk weer te geven. Volgens het twee-factormodel wordt psychopathie gecategoriseerd in het affectieve en interpersoonlijke aspect, en het impulsieve en asociale aspect (Hare, 1998). Onder het affectieve en interpersoonlijke aspect vallen onder andere egocentrisme, manipulatief gedrag, callous-unemotional trekken - vertaald als onverschilligheid of ongevoeligheid, hierna CU-trekken - en een gebrek aan empathie en schuldgevoel. Met het impulsieve en asociale aspect wordt gerefereerd aan impulsiviteit of disinhibitie, een onstabiele levensstijl en aanhoudend antisociaal gedrag dat op jonge leeftijd is begonnen. Cooke en Michie (2001) ontwikkelden een drie-factormodel dat uit affectieve (een gebrek aan affectieve ervaring), interpersoonlijke (een arrogante en misleidende

interpersoonlijke gedragsstijl) en gedragskenmerken (een impulsieve en onverantwoordelijke gedragsstijl) van psychopathie bestaat. Affectieve kenmerken zijn een gebrek aan schuldgevoel, CU-trekken en het ontbreken van verantwoordelijkheidsgevoel (Cooke & Michie, 2001; Cooke et al., 2007). Interpersoonlijke kenmerken zijn manipulatieve gedragingen, gladde praatjes, een groot gevoel van eigenwaarde en pathologisch liegen. Gedragskenmerken, ten slotte, zijn snel verveeld raken, impulsiviteit, roekeloosheid, niet-realistisch of niet-doelgericht zijn en een parasitaire levensstijl oftewel leven op andermans kosten. Antisociaal gedrag en criminaliteit zijn volgens Hare (2003) belangrijke componenten van psychopathie. Hare ontwikkelde daarom een vier-factormodel bestaande uit interpersoonlijke manipulatie, callous affect (gevoelloos affect), een erratische levensstijl en antisociaal gedrag. Met erratische levensstijl wordt de behoefte bedoeld aan stimulatie en het najagen van onrealistische doelen samengaande met impulsiviteit en onverantwoordelijkheid (Lynam et al., 2018). Antisociaal gedrag is sterk gecorreleerd met de andere psychopathische trekken, waardoor het vier-factormodel psychopathie beter kan weergeven dan de andere beschreven modellen (Hare & Neumann, 2005). Het vier-factormodel is volgens Vitacco et al. (2005) een beter model om longitudinale relatie tussen persoonlijkheid en antisociaal gedrag te onderzoeken.

Het vier-factormodel suggereert dat er een verband bestaat tussen psychopathie en antisociaal gedrag. Antisociaal gedrag wordt omschreven als verontrustend gedrag dat tegen de sociale normen ingaat, en nadelige gevolgen kan hebben voor de maatschappij (Popma et al., 2013; Stoff, 1997). Het is een breed begrip, want antisociaal gedrag komt in diverse verschijningsvormen voor. De bekendste vorm is agressief gedrag, maar andere verschijningsvormen zoals ongehoorzaamheid, impulsiviteit, stelen, mishandeling en het overtreden van regels vallen ook onder antisociaal gedrag. Een belangrijke theorie die de ontwikkeling van antisociaal gedrag verklaart, is gebaseerd op de aanwezigheid van CU-

trekken en de afwezigheid van schuld en empathie (Frick & Viding, 2009). Jongeren met CU-trekken blijken slechts in beperkte mate in staat te zijn angst te ervaren en/of te tonen (Frick & Ray, 2014). Doordat ze minder angst ervaren, zijn ze minder bang voor de gevolgen van antisociaal gedrag. Daarnaast kunnen mensen met CU-trekken hun emoties niet adequaat reguleren, waardoor ze impulsief zijn (Frick & Marsee, 2006). Impulsiviteit kan vervolgens tot agressief gedrag leiden, omdat deze mensen niet in staat zijn om zich te beheersen.

Verschillende empirische studies hebben de associatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag bevestigd. Volwassen gedetineerden met psychopathische trekken ernstiger en gewelddadiger antisociaal gedrag vertonen dan volwassen gedetineerden zonder psychopathische trekken (Hare & McPherson, 1984). Dit is ook het geval onder niet-gedetineerden (Andershed et al., 2002; Andrade, 2008). Andere studies onderzochten per factor het effect van psychopathie op antisociaal gedrag. Er is bijvoorbeeld een positief verband gevonden tussen CU-trekken en antisociaal gedrag (Longman et al., 2015). Frick et al. (1994) stellen dat een hoge mate van impulsiviteit en regeloverschrijdend gedrag significante voorspellers zijn voor crimineel gedrag op latere leeftijd. Zij vonden echter geen significant effect van CU-trekken, terwijl het hebben van CU-trekken volgens de ontwikkelingstheorie van antisociaal gedrag wel een sterke voorspeller van antisociaal gedrag is. Dit werd door hen verklaard doordat de mate van psychopathie werd bepaald door ouders en leraren van de participanten. Wendt et al. (2017) vonden dat alleen impulsiviteit een significante voorspeller van antisociaal gedrag is. In hun onderzoek is ook geen significant effect van CU-trekken gevonden. Het niet-significante effect is te verklaren doordat het effect op antisociaal gedrag werd onderzocht met narcisme en impulsiviteit in het model.

Een manier om te verklaren waarom mensen zonder schuld- of verantwoordelijkheidsgevoel antisociaal gedrag vertonen, is gebaseerd op hun moraliteit. Volgens de sociale cognitieve theorie van Bandura (1991) wordt gedrag gereguleerd door

morele normen. Wanneer bepaald gedrag tegen die morele normen ingaat, kunnen strategieën worden gebruikt om het gedrag te rechtvaardigen. Dit wordt morele ont koppeling genoemd. Volgens Bandura (1990) zijn er acht cognitieve strategieën die mensen gebruiken om zich niet schuldig te voelen over hun immorele daden. Deze acht strategieën van morele ont koppeling zijn: morele rechtvaardiging, voordelige vergelijking, eufemistische taal, afschuiven van verantwoordelijkheid, diffusie van verantwoordelijkheid, verstoren van de consequenties, ontmenselijking en attributie van schuld. *Morele rechtvaardiging* is rechtvaardiging van het gedrag door de aandacht naar de morele intentie van de daad te verschuiven. Een voorbeeld hiervan zijn militairen die mensen doden voor de veiligheid van de burgers van een land. Iemand doden is een immorele daad, maar deze wordt gerechtvaardigd door de intentie van de daad. Bij *voordelige vergelijking* wordt de daad vergeleken met een ernstiger gebeurtenis die niet in verhouding staat tot de daad, om zo de ernst hiervan af te zwakken. Bij gebruik van *eufemistische taal* probeert de dader met behulp van woorden de ernst van de daad te verbergen. *Het afschuiven van verantwoordelijkheid* betekent dat de dader geen verantwoordelijkheid voor zijn of haar daden neemt, maar deze bijvoorbeeld bij een autoritaire figuur legt die het bevel kan geven om de daad te plegen, indien deze mogelijkheid er is. Door middel van *diffusie (het verdelen) van verantwoordelijkheid* over de personen die bij de daad betrokken zijn, neemt de mate van verantwoordelijkheid per persoon af. *Het verstoren van de gevolgen* houdt in dat de dader de gevolgen mis-interpreteert of minimaliseert. De focus komt dan meer op de aanwezige, voordelige effecten te liggen dan op de schadelijke gevolgen van de daad. Bij *ontmenselijking* worden de slachtoffers of betrokkenen gezien als objecten of personen met wie de dader geen medelijden hoeft te hebben. Dit zorgt ervoor dat de dader zijn of haar daad kan plegen zonder schuldgevoel. *Attributie van schuld* betekent dat de schuld wordt afgeschoven op het

slachtoffer. Volgens dit mechanisme heeft het slachtoffer de daad als het ware over zichzelf afgeroepen.

Uit de studies die de relatie tussen morele ont koppeling en antisociale gedragingen hebben onderzocht, is een positief verband gevonden tussen morele ont koppeling enerzijds en antisociaal gedrag en agressie anderzijds (Delisi et al., 2014; Gutzwiller-Helfenfinger, 2015; Hardy et al., 2014; Hoareau et al., 2019). Daarnaast vonden Visconti et al. (2015) een bi-directioneel effect tussen morele ont koppeling en agressief gedrag, hetgeen dat eerder door Bandura (1999) werd vastgesteld.

In de huidige studie wordt dieper ingegaan op de relatie tussen psychopathie, morele ont koppeling en antisociaal gedrag. O’Kane et al. (1996) suggereren dat psychopathie en morele ont koppeling onderling gecorreleerd zijn. Door gebruik te maken van morele ont koppeling zouden mensen met psychopathie geen schuld- of schaamtegevoelens ervaren, waardoor ze sneller overgaan tot het vertonen van antisociaal gedrag. Zowel bij gedetineerden als bij niet-gedetineerden is een positief verband gevonden tussen psychopathie en morele ont koppeling (Navas et al., 2021; Orue & Calvete, 2019; Petruccelli et al., 2017). Delisi et al. (2014) onderzochten het effect van verschillende niveaus van psychopathie en morele ont koppeling op crimineel gedrag. Het effect van psychopathie op beginnend crimineel gedrag wordt niet gemedieerd door morele ont koppeling, behalve bij vrouwen met een hoge mate van psychopathie, hoewel er wel een positief effect is van morele ont koppeling op crimineel gedrag (Delisi et al., 2014). Verder suggereren Orue en Calvete (2019) dat morele ont koppeling de relatie tussen psychopathische trekken en cyberpesten modereert. Dit komt overeen met de bevinding van Gini et al. (2015) dat morele ont koppeling een moderator is van de relatie tussen zelfgerapporteerde psychopathie en zelfgerapporteerd agressief gedrag bij Italiaanse jongeren tussen de 11 en 15 jaar. Het onderzoek van Gini et al. (2015) is de basis gaan vormen voor de literatuur over de rol van

morele ont koppeling in de relatie tussen psychopathie en antisociaal en agressief gedrag. Volgens Nocera et al. (2021) medieert morele ont koppeling de relatie tussen psychopathische trekken en cyberagressie. Sitsjema et al. (2019) vinden echter het tegenovergestelde: Psychopathie heeft een sterk positief verband met morele ont koppeling, echter heeft antisociaal gedrag invloed op morele ont koppeling, die op zijn beurt een effect heeft op psychopathie.

Na de studie van Gini et al. (2015) zijn voor zover bekend niet veel studies uitgevoerd die de relatie tussen psychopathie, morele ont koppeling en antisociaal gedrag hebben onderzocht. Gini et al. (2015) onderzochten agressief gedrag, maar hun bevindingen kunnen volgens hen ook op antisociaal gedrag worden toegepast. Op basis van de genoemde studies zouden er aanwijzingen zijn dat morele ont koppeling een mogelijke mediator is tussen psychopathie en antisociale gedragingen, maar er is geen studie die antisociaal gedrag in het algemeen heeft onderzocht. Het is van belang te weten welke rol morele ont koppeling speelt in de relatie tussen psychopathie en antisociale gedragingen. Volgens criminologen wordt crimineel gedrag beperkt door zelfweerdhoudende vaardigheden. Morele ont koppeling zou deze vaardigheden verzwakken met als gevolg dat mensen sneller crimineel gedrag vertonen. (Cardwell et al., 2015).

Psychopathie zou een grote risicofactor zijn voor antisociaal gedrag. Als morele ont koppeling deze relatie negatief beïnvloedt, dan heeft dat nadelige gevolgen voor de maatschappij. Als mensen met psychopathische trekken meer ernstige antisociale gedragingen vertonen, dan leidt dit tot een verhoogd risico voor de veiligheid van burgers, en ook tot meer detentie. Met de bevindingen uit deze studie zou kunnen worden gekeken naar interventiemethoden die zich richten op morele ont koppeling en op psychopathische trekken die leiden tot antisociaal en crimineel gedrag. Pedagogische interventies zoals kritisch denken, het nemen van ethische beslissingen dan wel positief ouderschap kunnen morele

ontkoppeling verminderen (Bustamente & Chaux, 2014; Detert et al., 2008; Pelton et al., 2004). Eerst dient echter te worden onderzocht of morele ontkoppeling effect heeft op de relatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag. Praktisch gezien zou dit kunnen helpen om psychopaten beter te begrijpen en te behandelen.

Er is nog geen studie die het mediërende effect van morele ontkoppeling op de relatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag heeft onderzocht. Om die reden luidt de onderzoeksvraag: ‘Heeft morele ontkoppeling een mediërend effect op de relatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag?’.

De eerste hypothese die wordt getoetst, luidt: ‘Er bestaat een positieve associatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag.’ Een hogere mate van psychopathie zou tot meer antisociaal en agressief gedrag leiden (Andershed et al., 2002; Andrade, 2008). Volgens Frick et al. (1994) zijn impulsiviteit en regeloverschrijdend gedrag risicofactoren voor antisociaal gedrag. De verwachting is dat psychopathie een positieve associatie heeft met antisociaal gedrag. Daarnaast is de verwachting dat de factoren gedragskenmerken, waaronder andere impulsiviteit, en CU-trekken positief zijn geassocieerd met antisociaal gedrag, zoals is gevonden in de reeds eerder genoemde onderzoeken (Frick et al., 1994; Wendt et al., 2017).

De tweede hypothese die wordt getoetst, luidt: ‘Morele ontkoppeling medieert de relatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag.’ Er wordt gesuggereerd dat psychopathie positief gecorreleerd is met morele ontkoppeling (Petruccelli et al., 2017). Morele ontkoppeling zou ook positief gecorreleerd zijn met antisociaal gedrag (Gutzwiller-Helfenfinger, 2015). De verwachting is dat morele ontkoppeling een positief mediërend effect heeft, omdat deze positief gecorreleerd zou zijn met psychopathie en antisociaal gedrag.

Methode

Participanten en procedure

Als eerst is met behulp van G*Power 3 (Faul et al., 2009) een a priori poweranalyse uitgevoerd om het aantal benodigde participanten voor deze studie te berekenen. Voor de studie waren 89 participanten nodig om een power van 95% te krijgen met een significantie van .05 en een effect size van .15. Uiteindelijk hebben 138 Nederlandse participanten uit de algemene samenleving aan deze studie deelgenomen, van wie 65 mannen en 73 vrouwen zijn. Dit aantal participanten was voldoende voor een power van 95%. De participanten zijn tussen de 18 en 74 jaar oud ($M = 31.62$, $SD = 14.81$). Twee participanten hebben het lager onderwijs voltooid, twee participanten het lager beroepsonderwijs, 46 participanten de middelbare school, 26 participanten het middelbaar beroepsonderwijs en 29 participanten het hoger onderwijs. De meerderheid heeft een werkloon als inkomen ($n = 85$). Sommige participanten hebben een studiefinanciering of studielening ($n = 31$), een uitkering ($n = 1$), of pensioen ($n = 3$) als inkomen. De overige participanten worden ondersteund door hun ouders ($n = 10$) of hebben een ander soortige inkomstenbron ($n = 8$). De participanten zijn in Nederland geworven door middel van een quota sampling onder kennissen van meer dan twintig bachelor en master thesisstudenten. De participanten konden vrijwillig en anoniem aan de studie deelnemen. Om de gehele populatie met de studie te representeren, is rekening gehouden met de sociaaleconomische status van de participanten. De benodigde data werden verzameld door het afnemen van vragenlijsten die de participanten op papier of online konden invullen. Voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst werden de participanten via een informatiebrief geïnformeerd over het doel van de studie. Ook moesten de participanten middels de informatiebrief toestemming geven voor deelname. In de vragenlijst werd om de naam van de participant gevraagd, die vervolgens werd omgezet in een unieke identificatiecode. Deze identificatiecode werd aan de participant doorgegeven voor het geval de participant vragen mocht hebben over de studie of over de gegeven antwoorden, of zich wenste terug te trekken. De participanten waren ervan op de hoogte dat ze zich op ieder

moment konden terugtrekken. In dat geval zouden de antwoorden die gekoppeld zijn aan hun unieke identificatiecode uit de database worden verwijderd. De data die zijn verzameld zijn verder niet met professionals of derden gedeeld. De gehele procedure is goedgekeurd door de Ethical Review Board (ERB).

Meetinstrumenten

Self-Report Psychopathy III

De Nederlandse versie van Self-Report Psychopathy III (SRP-III) werd gebruikt om de mate van psychopathie te meten (Gordts et al., 2017). De SRP-III (Paulhus et al., 2016) is de huidige versie van de vragenlijst die wordt gebruikt om zelfgerapporteerde psychopathie te meten. De SRP-III is afgeleid van de Psychopathy Checklist – Revised (PCL-R) van Hare (1998). In totaal heeft de SRP-III 64 items verdeeld over vier subschalen: Interpersonal Manipulation (interpersoonlijke manipulatie), Callous Affect (gevoelloos affect), Erratic Life Style (erratische levensstijl) en Antisocial Behavior (antisociaal gedrag). De participanten werden gevraagd aan te geven in hoeverre ze het eens waren met de voorgelegde items. Het antwoordformat is een 5-punts Likertschaal waarbij 1 staat voor ‘helemaal niet mee eens’ en 5 voor ‘helemaal mee eens’. Voorbeelden van items zijn ‘*Je moet misbruik maken van andere mensen voordat zij het bij jou doen*’ (Interpersoonlijke manipulatie), ‘*Ik hou van gewelddadige sporten en filmen*’ (Gevoelloos affect), ‘*Ik ben een impulsief persoon*’ (Erratische levensstijl) en ‘*Ik heb opzettelijk geprobeerd iemand te raken met mijn voertuig die ik aan het besturen was*’ (Antisociaal gedrag). De minimaal totaalscore die de participant kon behalen was 64 en de maximale totaalscore was 320. Een hogere score betekent een hogere mate van psychopathische trekken. Voor elke subschaal geldt een minimale score van 16 en een maximale score van 80. Een hogere score op een subschaal betekent een prominentere aanwezigheid van de betreffende subschaal. In deze studie werd ieder subschaal apart gemeten. In eerdere onderzoeken is aangetoond dat dit meetinstrument beschikt over

een goede interne consistentie. De waarde van Cronbachs alfa voor de subschalen interpersoonlijke manipulatie, gevoelloos affect, erratische levensstijl en antisociaal gedrag in de studie van Gordts et al. (2017) bedroeg respectievelijk .80, .75, .78 en .69. In de huidige studie bedroeg de waarde van Cronbachs alfa .81, .71, .71, en .63.

SubTypes of Antisocial Behavior

Het meetinstrument Subtypes of Antisocial Behavior (STAB) werd gebruikt om antisociaal gedrag te meten (Burt & Donnellan, 2009). In deze studie is de Nederlandse versie van STAB gebruikt om antisociaal gedrag te meten (Sijtsema et al., 2018). Uit onderzoeken is gebleken dat fysieke agressie, regels breken en sociale agressie de grote subtypes zijn van antisociaal gedrag (Burt & Donnellan, 2009). Omdat er nog geen meetinstrument was voor het meten van deze subtypes, ontwikkelden Burt en Donnellan (2009) STAB met in totaal 32 items. STAB heeft drie subschalen: Physical Aggression (fysieke agressie), Rules-breaking (regels breken), en Social aggression (sociale agressie). De participanten moesten aan de hand van een 5-punts Likertschaal aangeven hoe vaak de 32 items op hen van toepassing waren, waarbij 1 staat voor 'nooit' en 5 voor 'bijna altijd'. Voorbeelden van items zijn '*Ben snel boos geworden*', '*Verkocht drugs inclusief marihuana*', '*Voelde me beter na het slaan*'. De minimaal totaalscore is 32 en de maximaal totaalscore is 160. De score geeft aan hoe vaak een participant antisociaal gedrag vertoont. Een hogere score betekent een hogere mate van activiteit van antisociaal gedrag. Met dit meetinstrument werd de totaalscore van antisociaal gedrag gemeten, de subschalen werden verder buiten beschouwing gelaten. Met betrekking tot de betrouwbaarheid lag de waarde van Cronbachs alfa in voorgaande onderzoeken boven.77 (Burt & Donnellan, 2009; Sijtsema et al., 2018). In deze huidige studie bedroeg Cronbachs alfa .87.

Moral Disengagement Scale

Om de mate van morele ontkoppeling te bepalen, is gebruik gemaakt van de Nederlandse versie (Jansen et al., 2018) van het meetinstrument Moral Disengagement Scale (MDS) van Bandura (1996). De MDS omvat in totaal 32 items verdeeld over acht subschalen: Moral justification (Morele rechtvaardiging), Euphemistic language (Eufemistische taal), Advantageous comparison (Voordelige vergelijking), Displacement of responsibility (Afschuiven van verantwoordelijkheid), Diffusion of responsibility (Diffusie van verantwoordelijkheid), Distorting consequences (Het verstoren van gevolgen), Attribution of blame (Attributie van schuld) en Dehumanization (Ontmenselijking). De participanten moesten aan de hand van een 4-punts Likertschaal aangeven in hoeverre ze het eens waren met de 32 items (1 = helemaal niet mee eens, 2 = oneens, 3 = eens, 4 = helemaal mee eens). Voorbeelden van items zijn: *‘Kinderen kunnen niet beschuldigd worden’*, *‘Sommigen moeten hard behandeld worden’* en *‘Eigendommen beschadigen is niet zo slecht’*. De minimaal totaalscore is 32 en de maximaal totaalscore is 160. Een hogere score betekent een hogere mate van morele ontkoppeling. In deze studie werd alleen naar de totaalscore van morele ontkoppeling gekeken. Met betrekking tot de interne consistentie bedroeg Cronbachs alfa in het onderzoek van Jansen et al. (2018) .80, in deze studie .87.

Statistische analyse

Voor het uitvoeren van de analyses is gebruik gemaakt van het programma IBM SPSS Statistics 27. Daarbij is een significantieniveau (α) van .05 gehanteerd. Het onderzoeksdesign betreft een mediërend model waarbij de afhankelijke variabele de totaalscore van antisociaal gedrag is. De onafhankelijke variabelen zijn interpersoonlijke manipulatie, gevoelloos affect, erratische levensstijl en antisociaal gedrag. De mediator in dit design is de totaalscore van morele ontkoppeling. Eerst werden de ontbrekende data gedetecteerd door middel van een missing value analysis. Van de zestig participanten die de vragenlijst niet volledig hebben ingevuld, hebben zeventien participanten de items van de meetinstrumenten niet volledig

ingevuld. Bij twee participanten ontbrak meer dan tien procent van de data. Deze participanten werden listwise uit de dataset verwijderd. Na de missing value analysis werd met behulp van een MCAR-test getoetst of de resterende ontbrekende waarden willekeurig zijn (Little, 1988). De nulhypothese luidt dat de ontbrekende waarden toeval zijn. De MCAR-test heeft de hypothese niet verworpen ($\chi^2(2658, 147) = 2550.90, p = .93$). Bij participanten met minder dan tien procent ontbrekende data ($n = 15$) werden de ontbrekende data vervangen door het gemiddelde gegeven antwoord. De outliers zijn getoetst met behulp van een Mahalanobis-, Cook- en Leverage-test. Zeven participanten hadden bij twee of drie metingen een outlier. Deze participanten zijn uit de dataset verwijderd.

De assumpties die voor een meervoudige regressie getest moesten worden zijn homoscedasticiteit, endogeniteit, multicollineariteit, lineariteit en normaliteit (Berry & Feldman, 1985). De *assumptie van homoscedasticiteit* is getoetst met een scatterplot en Breusch-Pagan-Godfrey test (Breusch & Pagan, 1979). Eerst werd een scatterplot uitgevoerd met als variabelen de gestandaardiseerd voorspelde (afhankelijke) waarde en gestandaardiseerd residualen. Aan de hand van een fit line in de scatterplot was te zien dat er sprake was van homoscedasticiteit ($R^2 = 0$). Dit werd vervolgens statistisch getoetst met behulp van de Breusch-Pagan-Godfrey test, die de heteroscedasticiteit toetst. De nulhypothese is dat de varianties aan elkaar gelijk zijn (H_0 : homoscedasticiteit). De p -waarde was bij deze toets niet significant ($R^2 = .206, F(5) = 1.171, p = .33$). Er is sprake van homoscedasticiteit dus de assumptie is niet geschonden. De *assumptie van endogeniteit* werd getoetst met Durbin-Watson test (King, 1981; Montgomery et al., 2001). De test toetst of de observaties onafhankelijk van elkaar zijn. Wanneer de assumptie is geschonden, zijn de observaties van elkaar afhankelijk. Dit wordt ook wel autocorrelatie genoemd. Om een uitspraak te kunnen doen over onafhankelijke observaties, dient de Durbin-Watson coëfficiënt tussen de 1.5 en 2.5 te liggen. Uit de test bleek de Durbin-Watson coëfficiënt een

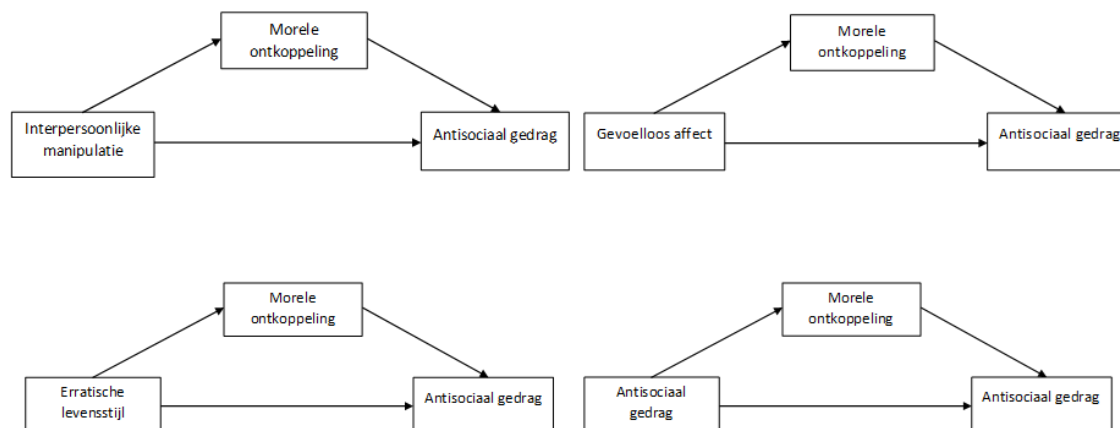
waarde te hebben van 1.9, wat betekent dat de assumptie niet is geschonden. De *assumptie van multicollineariteit* is getoetst met behulp van de Variance Inflation Factor (VIF) (Miles, 2005). Hiermee wordt getoetst of er tussen de onafhankelijke variabelen een correlatie is. Wanneer de onafhankelijke variabelen sterk met elkaar zijn gecorreleerd dan kan dat van invloed zijn op de regressieanalyse. Ook kan hierdoor de sterkte van de lineaire relatie worden bepaald. Onderzoekers gebruiken verschillende cut-offs om de assumptie te toetsen. De meesten houden daarvoor $VIF > 3.0$ of $VIF > 10$ aan (Thompson, 2017). In de huidige studie is $VIF > 3.0$ aangehouden waarbij er een sterke correlatie is tussen de variabelen. Bij de variabelen interpersoonlijke manipulatie, gevoelloos affect, erratische levensstijl, antisociaal gedrag en morele ontkoppeling bedroeg de VIF respectievelijk 1.83, 1.67, 1.80, 1.35 en 1.42. Aangezien hier geldt dat de VIF kleiner is dan 3.0, is de assumptie niet geschonden. De *assumptie van lineariteit* is getoetst met een scatterplot en ANOVA-test. Voor iedere onafhankelijke variabele is er een scatterplot uitgevoerd. Door een fit line aan de scatterplot toe te voegen, kon worden getoetst of sprake is van een lineair verband tussen de onafhankelijke variabele en de afhankelijke variabele. Bij iedere scatterplot is een lineair verband gevonden. De assumptie werd met een ANOVA-test getoetst door de gemiddelden met elkaar te vergelijken, waarbij een test van lineariteit werd gedaan. De nulhypothese luidt dat er geen sprake is van lineariteit. Interpersoonlijke manipulatie ($F(1, 103) = 27.321, p = .00, R^2 = .173$), gevoelloos affect ($F(1, 109) = 23.628, p = .00, R^2 = .136$), erratische levensstijl ($F(1, 105) = 23.613, p = .00, R^2 = .158$), antisociaal gedrag ($F(1, 118) = 17.413, p = .00, R^2 = .104$) en morele ontkoppeling ($F(1, 99) = 10.375, p = .002, R^2 = .072$) hebben alle een lineaire verband met variabele antisociaal gedrag. De assumptie is hierbij niet geschonden. De *assumptie van normaliteit* is getoetst door de Skewness en Kurtosis waarden te berekenen. Met deze assumptie wordt de normale verdeling van de variabelen getoetst. Om van een normale verdeling te kunnen spreken, dienen de Skewness en Kurtosis waarden van

alle onafhankelijke variabelen tussen -2 en 2 te liggen. Dit bleek het geval te zijn. Daarnaast werd ook een normal probability plot uitgevoerd om de normaliteit van errortermen te toetsen. Om van een normale verdeling te kunnen spreken, dienen de waarden rondom de lijn verdeeld te zijn, en ook dat bleek het geval te zijn. Hiermee is de assumptie van normaliteit niet geschonden.

De gemiddelden, standaarddeviaties en de minimaal- en maximaalscores werden geanalyseerd door middel van beschrijvende analyses. De hypothesen werden getoetst aan de hand van een Pearsons correlatietest en de analyses werden uitgevoerd met behulp van PROCESS macro (Hayes, 2013). Voor alle variabelen werd Pearsons correlatietest uitgevoerd. Met behulp van PROCESS macro werden de mediatiemodellen toegepast. Het programma gebruikt de bootstrappingmethode om de indirecte effecten te meten, die met 95%-betrouwbaarheidsintervallen getoetst worden. Indien de betrouwbaarheidsintervallen geen nul bevatten, dan worden de resultaten als statistisch significant beschouwd. Er zijn vier mediatiemodellen toegepast met antisociaal gedrag als afhankelijke variabele en morele ont koppeling als mediator. In elk van de modellen was een van de vier factoren van psychopathie de onafhankelijke variabele: interpersoonlijke manipulatie, gevoelloos affect, erratische levensstijl en antisociaal gedrag. De mediatiemodellen zijn schematisch weergegeven in Figuur 1.

Figuur 1

Grafische weergave mediatiemodellen

Resultaten

De beschrijvende statistiek is geanalyseerd door middel van beschrijvende analyses.

In Tabel 1 zijn de gemiddelde score, de standaarddeviatie en het bereik voor de variabelen weergegeven.

Tabel 1

Scores per Variabele ($N = 138$)

Variabele	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min	Max
Interpersoonlijke manipulatie	36.04	8.25	17	56
Gevoelloos affect	34.66	7.04	20	52
Erratische levensstijl	39.49	7.77	20	56
Antisociaal gedrag (ov)*	20.99	5.44	16	40
Morele ontkoppeling	51.94	10.07	35	80
Antisociaal gedrag (av)*	50.55	9.21	33	89

*OV = onafhankelijke variabele, AV = afhankelijke variabele

Als eerste is er een Pearson correlatie test uitgevoerd. Interpersoonlijke manipulatie, gevoelloos affect, erratische levensstijl, antisociaal gedrag en morele ontkoppeling hebben een significante positieve correlatie met antisociaal gedrag ($p < .001$). Het overzicht van de correlaties is te zien in tabel 2.

Tabel 2*Correlaties*

Variabele	1	2	3	4	5	6
1. Interpersoonlijke manipulatie	1	-	-	-	-	-
2. Gevoelloos affect	.55**	1	-	-	-	-
3. Erratische levensstijl	.60**	.46**	1	-	-	-
4. Antisociaal gedrag (ov)*	.28**	.36**	.41**	1	-	-
5. Morele ont koppeling	.31**	.44**	.40**	.40**	1	-
6. Antisociaal gedrag (av)*	.42**	.37**	.40**	.32**	.27**	1

*OV = onafhankelijke variabele, AV = afhankelijke variabele, ** $p = .000$

Vervolgens zijn de mediërende effecten getoetst met behulp van de mediatie modellen. In Tabel 3 worden alle regressie-coëfficiënten van de effecten weergegeven. Het eerste model toetst het mediërend effect van morele ont koppeling op de relatie tussen interpersoonlijke manipulatie en antisociaal gedrag. Interpersoonlijke manipulatie is significant positief geassocieerd met zowel antisociaal gedrag als met morele ont koppeling. Morele ont koppeling heeft een positieve associatie met antisociaal gedrag, maar deze is niet significant. Interpersoonlijke manipulatie heeft een significant positief indirect effect op antisociaal gedrag via morele ont koppeling. Wanneer voor morele ont koppeling wordt gecontroleerd, heeft interpersoonlijke manipulatie een significant positief totaaleffect op antisociaal gedrag. Het totale model verklaarde 17.3% van de variantie in antisociaal gedrag ($F(1, 136) = 28.39, p = .00, R^2 = .173$).

Het tweede model toetst het mediërend effect van morele ont koppeling op de relatie tussen gevoelloos affect en antisociaal gedrag. Gevoelloos affect is significant positief geassocieerd met zowel antisociaal gedrag als met morele ont koppeling. Morele ont koppeling heeft daarentegen geen significante associatie met antisociaal gedrag. Gevoelloos affect heeft geen significant indirect effect op antisociaal gedrag via morele ont koppeling. Wanneer voor

morele ont koppeling wordt gecontroleerd, heeft gevoelloos affect een significant positief totaaleffect op antisociaal gedrag. Het totale model verklaarde 13.6% van de variantie in antisociaal gedrag ($F(1, 136) = 21.38, p = .00, R^2 = .136$).

Het derde model toetst het mediërend effect van morele ont koppeling op de relatie tussen erratische levensstijl en antisociaal gedrag. Erratische levensstijl is significant positief geassocieerd met zowel antisociaal gedrag als met morele ont koppeling. Morele ont koppeling heeft in dit model geen significant associatie met antisociaal gedrag. Erratische levensstijl heeft geen significant indirect effect op antisociaal gedrag via morele ont koppeling. Wanneer rekening wordt gehouden met morele ont koppeling heeft erratische levensstijl een significant positief totaaleffect op antisociaal gedrag. Het totale model verklaarde 15.8% van de variantie in antisociaal gedrag ($F(1, 136) = 25.55, p = .00, R^2 = .158$).

Het vierde model toetst het mediërend effect van morele ont koppeling op de relatie tussen persoonlijkheidsfactor antisociaal gedrag en antisociaal gedrag. De persoonlijkheidsfactor antisociaal gedrag is significant positief geassocieerd met zowel antisociaal gedrag als met morele ont koppeling. Morele ont koppeling heeft daarentegen geen significant associatie met antisociaal gedrag. De persoonlijkheidsfactor antisociaal gedrag heeft een significant indirect effect op antisociaal gedrag via morele ont koppeling. Wanneer rekening wordt gehouden met morele ont koppeling heeft de persoonlijkheidsfactor antisociaal gedrag een significant positief totaaleffect op antisociaal gedrag. Het totale model verklaarde 10.4% van de variantie in antisociaal gedrag ($F(1, 136) = 15.81, p = .00, R^2 = .104$).

Tabel 3*Regressie coëfficiënten voor mediatie analyse*

Onafhankelijke variabele (OV)	Mediator (M)	Afhankelijke variabele (AV)	Effect van OV op M		Effect van M op AV		Direct effect		Indirect effect		Totaal effect	
			<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	95% CI	<i>b</i>	<i>SE</i>
Interpersoonlijke manipulatie	Morele ont koppeling	Antisociaal gedrag	.38*	.10	.14	.07	.41*	.09	.05	[.002; .100]*	.46*	.08
Gevoelloos affect	Morele ont koppeling	Antisociaal gedrag	.64*	.11	.12	.08	.41*	.12	.08	[-.015; .183]	.48*	.10
Erratische levensstijl	Morele ont koppeling	Antisociaal gedrag	.51*	.10	.12	.08	.41*	.10	.06	[-.004; .141]	.47*	.09
Antisociaal gedrag	Morele ont koppeling	Antisociaal gedrag	.78*	.14	.15	.08	.43*	.15	.11	[.002; .251]*	.55*	.14

* $p < .05$

Discussie

De onderzoeksvraag van deze studie luidt: ‘Heeft morele ont koppeling een mediërend effect op de relatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag?’. De onafhankelijke variabelen interpersoonlijke manipulatie, gevoelloos affect, erratische levensstijl en antisociaal gedrag zijn significant positief geassocieerd met antisociaal gedrag. Bij alle vier de mediatie modellen is geen significant effect gevonden van morele ont koppeling op antisociaal gedrag. Alleen interpersoonlijke manipulatie en de persoonlijkheidsfactor antisociaal gedrag hebben een significant indirect effect op antisociaal gedrag via morele ont koppeling. Dit betekent dat morele ont koppeling deels de associatie tussen de twee psychopathiefactoren en antisociaal gedrag medieert. Morele ont koppeling zorgt ervoor dat interpersoonlijke manipulatie, gevoelloos affect, erratische levensstijl en antisociaal gedrag een significant groter totaaleffect hebben op antisociaal gedrag.

De eerste hypothese luidde dat er een positieve associatie bestaat tussen psychopathie en antisociaal gedrag. Deze hypothese is bevestigd door de significant positieve directe effecten van de onafhankelijke variabelen op antisociaal gedrag in de getoetste

mediatiemodellen. Dit komt overeen met de bevinding van Hare & McPherson (1984) dat mensen met psychopathische trekken later meer antisociaal gedrag vertonen dan mensen zonder psychopathische trekken. Opmerkelijk is dat alle factoren van psychopathie een significant verband blijken te hebben met antisociaal gedrag. Voor zover bekend is niet eerder gevonden dat interpersoonlijke manipulatie een verband heeft met antisociaal gedrag. Dit kan verklaard worden door het feit dat de meeste studies naar de relatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag zich op het affectieve aspect van psychopathie richten. Daarnaast worden in het twee-factormodel het affectieve en interpersoonlijke aspect beschouwd als een enkel aspect. In studies die het twee-factormodel gebruiken, wordt doorgaans meer aandacht besteed aan het affectieve deel, waardoor het interpersoonlijke aspect onderbelicht blijft.

De tweede hypothese luidde dat morele ont koppeling de relatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag medieert. Dit wordt ondersteund door de significante positieve indirecte effecten van interpersoonlijke manipulatie en de persoonlijkheidsfactor antisociaal gedrag op antisociaal gedrag. Volgens Hayes en Rockwood (2020) hoeven de onafhankelijke variabele en de mediator geen significante direct effect te hebben op de afhankelijke variabele om te kunnen spreken van een mediatie. De interpretatie van het indirect effect zou hierbij voldoende moeten zijn. Omdat interpersoonlijke manipulatie en de persoonlijkheidsfactor antisociaal gedrag een significant direct effect hebben op antisociaal gedrag, medieert morele ont koppeling deze associaties gedeeltelijk (Hayes, 2018). Dit model van een mediërend effect is niet eerder onderzocht waardoor de significant indirecte effecten niet door andere empirische bevindingen kunnen worden bevestigd. Een mogelijke theoretische verklaring voor de significant indirecte effecten is dat cognitieve processen betrokken zijn bij zowel interpersoonlijke manipulatie als de manifestatie van de aanleg van antisociaal gedrag (van Dijk, 2006; de Saussure, 2005; van der Velden et al., 2010). Hierbij beïnvloedt een cognitief

mechanisme, in dit geval morele ont koppeling, het cognitief proces dat vervolgens het gedrag bepaald. Bij een erratische levensstijl ligt de nadruk meer op gedragsvertoning dan op de cognitieve werking. King et al. (1996) hebben wel een significant mediërend effect gevonden van gedrags- en cognitieve mechanismen tussen algemeen gedrag en algemeen levensstijl. Toch is hetgeen onvergelykbaar met de psychopathische factor erratische levensstijl en antisociaal gedrag. In het praktijk hebben gedragsstrategieën meer invloed op gedrag en levensstijl dan andere mechanismen (Hagger et al., 2020). Dit zou kunnen verklaren waarom morele ont koppeling - een cognitief mechanisme - in deze studie geen mediërend effect heeft op de associatie tussen erratische levensstijl en gedrag. Morele ont koppeling heeft mogelijk geen significante invloed op de associatie tussen gevoelloos affect en antisociaal gedrag vanwege het niet-ervaren van schaamte en schuld. De afwezigheid van schaamte en schuld zou volgens deze studie sterk genoeg zijn om antisociaal gedrag te voorspellen wat in overeenstemming is met de theorie van Frick en Viding (2006). Daarnaast zou, als geen schaamte of schuld wordt ervaren, het gebruik van morele ont koppeling niet nodig zijn. Ook is geen significant directe associatie gevonden tussen morele ont koppeling en antisociaal gedrag, wat niet in overeenstemming is met eerdere onderzoeken waarin dit wel het geval is (Delisi et al., 2014; Gutzwiller-Helfenfinger, 2015). Een mogelijke methodologische verklaring hiervoor is dat in voorgaande onderzoeken vooral agressie is onderzocht. Hoewel door de onderzoekers is aangegeven dat de bevindingen toepasbaar zijn op antisociaal gedrag, is het volgens deze studie niet het geval.

Het probleem is dat psychopathie een risicofactor is voor crimineel en antisociaal gedrag. Mensen met psychopathische trekken vertonen meer crimineel en antisociaal gedrag, gedrag dat een gevaar vormt voor de maatschappij en in veel gevallen resulteert in gevangenisstraf resulteert (Frick & Marsee, 2006). Door meer kennis te vergaren over de relatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag kan worden gekeken naar de mogelijkheid

om preventie- en interventiemiddelen in te zetten als doel om het effect van psychopathie op antisociaal gedrag te verminderen. Deze studie bevestigt dat er sprake is van een positieve associatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag. Daarnaast is het gevaarlijk wanneer mensen strategieën gebruiken om antisociaal gedrag te rechtvaardigen. Hierdoor kunnen ze zonder berouw meer crimineel en antisociaal gedrag vertonen (Cardwell et al., 2015; O’Kane, 1996). Eerder werd een modererend effect gevonden van morele ont koppeling op de relatie tussen psychopathie en antisociaal en crimineel gedrag, maar voor zover bekend is er geen literatuur die deze bevinding bevestigt of daar dieper op ingaat (Gini et al., 2015). Het leek interessant en relevant te onderzoeken of morele ont koppeling op een andere manier een effect heeft op de relatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag. Uit de resultaten van deze studie is gebleken dat morele ont koppeling de associatie tussen interpersoonlijke manipulatie en antisociaal gedrag gedeeltelijk medieert, hetgeen ook geldt voor de associatie tussen de persoonlijkheidsfactor antisociaal gedrag en antisociaal gedrag. Het is daarom de moeite waard te bekijken of er een manier is om van morele ont koppeling een positieve factor te maken, zodat het effect van psychopathie op antisociaal gedrag kleiner wordt.

Deze studie is allereerst een aanvulling op de bestaande literatuur over de relatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag. Voorts laat deze studie zien dat de relatie tussen psychopathie, morele ont koppeling en antisociaal gedrag complexer is dan uit voorgaande onderzoeken is gebleken. Nu een gedeeltelijk mediërend effect is vastgesteld, is het (nog) niet duidelijk op welke wijze morele ont koppeling de associatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag beïnvloedt, en dit vraagt om nadere verdieping. In de praktijk zal moeten worden getoetst op welke wijze kan worden voorkomen dat mensen met psychopathische trekken morele ont koppeling gebruiken om antisociaal gedrag te rechtvaardigen. Zoals in de introductie is vermeld, kunnen pedagogische interventies het gebruik van morele ont koppeling verminderen. Een voorbeeld hiervan is ethisch denken (Bustamante & Chaux,

2014). Bij manipulatie en antisociaal gedrag worden gebruik gemaakt van zelfdienende cognitieve processen (van der Velden et al., 2010). Door ethisch denken toe te passen, wordt de aandacht verschoven van de verstoorde redenering door eigen belang naar reflecteren wat juist is om te doen.

Een beperking van het onderzoek is dat de participanten mogelijk sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven. De data zijn verworven onder kennissen, wat tot responsbias kan leiden. Hoewel de participanten de vragenlijst zelfstandig konden invullen in afwezigheid van de onderzoeker, kan toch sprake zijn van responsbias. Een andere beperking betreft het meetinstrument waarvoor is gekozen om psychopathie te meten. Zoals eerder is aangegeven, zijn er verschillende modellen die psychopathie meten. Het vier-factormodel wordt beschouwd als het best geschikt model om psychopathie te meten (Neall & Sellbom, 2012; Vitacco et al., 2005), maar volgens sommige onderzoekers is het driefactorenmodel hiervoor meer geschikt. Door deze tegenstrijdige bevindingen moet de onderzoeker zelf bepalen welke factormodel het meest geschikt is om psychopathie te meten. Hoewel de keuze voor de huidige studie is beargumenteerd op basis van wetenschappelijke literatuur, is de keuze subjectief. Als laatste is een bevinding van een gedeeltelijke mediatie niet voldoende. Volgens Hayes (2020) kan er in dat geval alsnog weinig worden gezegd over een al dan niet oorzakelijk verband. Vervolgonderzoeken dienen hieromtrent meer inzicht te verschaffen.

Een suggestie voor vervolgonderzoek is het opnieuw onderzoeken van het modererende effect van morele ont koppeling op de relatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag. In dit vervolgonderzoek dient elke factor van psychopathie te worden onderzocht. Tevens moet alleen antisociaal gedrag worden onderzocht, en moet niet worden gekeken naar specifieke antisociale gedragingen zoals in voorgaande onderzoeken. Zo kan namelijk de vraag worden beantwoord of morele ont koppeling uitsluitend een mediërend effect of een modererend én mediërend effect op deze relatie. Een tweede suggestie onderzoek naar de

relatie tussen een erratische levensstijl en antisociaal gedrag. Over deze relatie is nog niet veel bekend, terwijl een erratische levensstijl duidelijk een effect heeft op antisociaal gedrag. Een laatste suggestie is dieper in te gaan op het indirect effect van interpersoonlijke manipulatie en de persoonlijkheidsfactor antisociaal gedrag op antisociaal gedrag en hiervoor mogelijke verklaringen te zoeken.

Samenvattend kan worden gesteld dat er sprake is van een positieve associatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag, en dat morele ontkoppeling deze associatie gedeeltelijk kan verklaren. Morele ontkoppeling is te beschouwen als een gedeeltelijke mediator tussen de associaties van de twee psychopathiefactoren interpersoonlijke manipulatie en de persoonlijkheidsfactor antisociaal gedrag enerzijds en antisociaal gedrag anderzijds. Deze studie is een aanvulling op de bestaande literatuur over de associatie tussen psychopathie en antisociaal gedrag. Tevens biedt dit onderzoek meer inzicht in de relatie tussen psychopathie, morele ontkoppeling en antisociaal gedrag. Er is nu een modererend en mediërend effect van morele ontkoppeling aangetoond. Vervolgonderzoek is nodig om te onderzoeken of morele ontkoppeling daadwerkelijk een mediërend modererend effect heeft of dat een van beide kan worden uitgesloten.

Referentielijst

- Andershed, H., Gustafson, S. B., Kerr, M., & Stattin, H. (2002). The usefulness of self-reported psychopathy-like traits in the study of antisocial behaviour among non-referred adolescents. *European Journal of Personality*, *16*, 383-402.
<https://doi.org/10.1002/per.455>
- Andrade, J. T. (2008). The inclusion of antisocial behavior in the construct of psychopathy: A review of the research. *Aggression and Violent Behavior*, *13*, 328-335.
<https://doi.org/10.1016/j.avb.2008.05.001>
- Bandura, A. (1990). *Mechanisms of moral disengagement. In origins of terrorism: Psychologies, ideologies, states of mind* (W. Reich, Ed). Cambridge University Press.
- Bandura, A. (1991). Social cognitive theory of self-regulation. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, *50*(2), 248–287. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90022-L](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90022-L)
- Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and Social Psychology Review*, *3*, 193–209. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0303_3
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., & Pastorelli, C. (1996). Mechanisms of moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Personality and Social Psychology*, *71*(2), 364-374. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.71.2.364>
- Berry, W. D., & Feldman, S. (1985). *Multiple regression in practice*. Sage Publications.
<https://dx-doi-org.tilburguniversity.idm.oclc.org/10.4135/9781412985208>
- Breusch, T. S., & Pagan, A. R. (1979). A simple test for heteroscedasticity and random coefficient variation. *Econometrica*, *47*, 1287- 1294. <https://doi.org/10.2307/1911963>

- Burt, S. A., & Donnellan, M. B. (2009). Development and validation of the subtypes of antisocial behavior questionnaire. *Aggressive behavior, 35*, 376-398.
<https://doi.org/10.1002/ab.20314>
- Bustamente, A., & Chauv, E. (2014). Reducing moral disengagement mechanisms: A comparison of two interventions. *Journal of Latino/Latin American Studies, 6*(1). 52-63. <https://doi.org/10.18085/las.6.1.123583644qq115t3>
- Cardwell, S. M., Piquero, A. R., Jennings, W. G., Copes, H., Schubert, C. A., & Mulvey, E. P. (2015). Variability in moral disengagement and its relations to offending in a sample of serious youthful offenders. *Criminal Justice and Behavior, 42*(8), 819-839.
<https://doi.org/10.1177/0093854814567472>
- Cooke, D. J., & Michie, C. (2001). Refining the construct of psychopathy: Towards a hierarchical model. *Psychological Assessment, 13*, 171–188.
<https://doi.org/10.1037/1040-3590.13.2.171>
- Cooke, D. J., Michie, C., & Skeem, J. (2007). Understanding the structure of the Psychopathy Checklist-Revised. *British Journal of Psychiatry, 190*, 39–50.
<https://doi.org/10.1192/bjp.190.5.s39>
- DeLisi, M., Peters, D. J., Dansby, T., Vaughn, M. G., Shook, J. J., & Hochstetler, A. (2014). Dynamics of psychopathy and moral disengagement in the etiology of crime. *Youth Violence and Juvenile Justice, 12*(4), 295–314.
<https://doi.org/10.1177/1541204013506919>
- Detert, J. R., Treviño, L. K., & Sweitzer, V. L. (2008). Moral disengagement in ethical decision making: A study of antecedents and outcomes. *Journal of Applied Psychology, 93*(2), 374-391. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.93.2.374>

- van Dijk, T. A. (2006). Discourse and manipulation. *Discourse & Society*, *17*(3), 359–383. <https://doi.org/10.1177/0957926506060250>
- Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A., & Lang, A.-G. (2009). Statistical power analyses using G*Power 3.1: Tests for correlation and regression analyses. *Behavior Research Methods*, *41*, 1149-1160. <https://doi.org/10.3758/BRM.41.4.1149>
- Frick, P. J., Marsee, M. A. (2006). Psychopathy and developmental pathways to antisocial behavior in youth. In C. J. Patrick (Ed.). *Handbook of psychopathy* (2nd ed., pp. 456-475). Guildford Press.
- Frick, P. J., O'Brien, B. S., Wootton, J. M., & McBurnett, K. (1994). Psychopathy and conduct problems in children. *Journal of Abnormal Psychology*, *103*(4), 700–707. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.103.4.700>
- Frick, P. J., & Ray, J. V. (2015). Evaluating callous-unemotional traits as a personality construct. *Journal of Personality*, *83*(6), 710-722. <https://doi.org/10.1111/jopy.12114>
- Frick, P. J., & Viding, E. (2009). Antisocial behavior from a developmental psychopathology perspective. *Development and Psychopathology*, *21*, 1111-1131. <https://doi.org/10.1017/S0954579409990071>
- Gini, G., Pozzoli, T., Bussey, K. (2015). Moral disengagement moderates the link between psychopathic traits and aggressive behavior among early adolescents. *Merrill-Palmer Quarterly*, *61*(1), 51-67. <https://doi.org/10.13110/merrpalmquar1982.61.1.0051>
- Gordts, S., Uzieblo, K., Neumann, C., Van den Bussche, E., & Rossi, G. (2017). Validity of the Self-Report Psychopathy scales (SRP-III Full and Short Versions) in a community sample. *Assessment*, *24*(3), 308–325. <https://doi.org/10.1177/1073191115606205>

- Gutzwiller-Helfenfinger, E. (2015). Moral disengagement and aggression: Comments on the special issue. *Merril-Palmer Quaterly*, *61*(1), 192-211.
<https://muse.jhu.edu/article/577574>
- Hagger, M. S., Cameron, L. D., Hamilton, K., Hankonen, N., & Lintunen, T. Changing behavior : A theory- and evidence-based approach. In M. S. Hagger, L. D. Cameron, K. Hamilton, N. Hankonen, & T. Lintunen (Eds.). *The Handbook of Behavior Change* (pp. 1-14). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108677318.001>
- Hardy, S. A., Bean, D. S., & Olsen, J. A. (2014). Moral identity and adolescent prosocial and antisocial behaviors: Interactions with moral disengagement and self-regulation. *Journal of Youth and Adolescence*, *44*, 1542-1554. <https://doi.org/10.1007/s10964-014-0172-1>
- Hare, R. D. (1998). The Hare PCL-R: Some issues concerning its use and misuse. *Legal and Criminological Psychology*, *3*, 99-119. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8333.1998.tb00353.x>
- Hare, R. D. (2003) *The Hare Psychopathy Checklist-Revised* (2nd ed.). Multi-Health Systems.
- Hare, R. D., & McPherson, L. M. (1984). Violent and aggressive behavior by criminal psychopaths. *International Journal of Law and Psychiatry*, *7*, 35-50.
[https://doi.org/10.1016/0160-2527\(84\)90005-0](https://doi.org/10.1016/0160-2527(84)90005-0)
- Hare, R. D., & Neumann, C. G. (2005). Structural models of psychopathy. *Current Psychiatry Reports*, *7*, 57-64. <https://doi.org/10.1007/s11920-005-0026-3>
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. Guilford Press.

- Hayes, A. F. (2018). Partial, conditional, and moderated moderated mediation: Quantification, inference, and interpretation. *Communication Monographs*, 85(1), 4–40. <https://doi.org/10.1080/03637751.2017.1352100>
- Hayes, A. F., & Rockwood, N. J. (2020). Conditional process analysis: Concepts, computation, and advances in the modeling of the contingencies of mechanisms. *American Behavioral Scientist*, 64(1), 19–54. <https://doi.org/10.1177/0002764219859633>
- Hoareau, N., Bagès, C., Allaire, M., & Guerrien, A. (2019). The role of psychopathic traits and moral disengagement in cyberbullying among adolescents. *Criminal Behavior and Mental Health*, 29, 321-331. <https://doi.org/10.1002/cbm.2135>
- Hyde, L. W., Shaw, D. S., Moilanen, K. L. (2010). Developmental precursors of moral disengagement and the role of moral disengagement in the development of antisocial behavior. *Journal Abnormal Child Psychology*, 38(2), 197-209. <https://doi.org/10.1007/s10802-009-9358-5>
- Jansen, K., Sijtsema, J., Klimstra, T. A., & Denissen, J. (2018). Moral Disengagement in youth: The importance of assessing multiple dimensions. *Merrill-Palmer Quarterly*, 61(1), 1–9.
- King, M. L. (1981). The alternative Durbin-Watson test: An assessment of Durbin and Watson's choice of test statistic. *Journal of Econometrics*, 17(1), 51-66. [https://doi.org/10.1016/0304-4076\(81\)90058-0](https://doi.org/10.1016/0304-4076(81)90058-0)
- King, T. K., Marcus, B. H., Pinto, B. M., Emmons, K. M., & Abrams, D. B. (1996). Cognitive-behavioral mediators of changing multiple behaviors: Smoking and a sedentary lifestyle. *Preventive Medicine: An International Journal Devoted to Practice and Theory*, 25(6), 684–691. <https://doi.org/10.1006/pmed.1996.0107>

- Little, R. J. A. (1988). A test of missing completely at random for multivariate data with missing values. *Journal of the American Statistical Association*, 83(404), 1198-1202.
<https://doi.org/10.1080/01621459.1988.10478722>
- Longman, T., Hawes, D. J., & Kohlhoff, J. (2015). Callous-unemotional traits as markers for conduct problem severity in early childhood: A meta-analysis. *Child Psychiatry & Human Development*, 47, 326-334. <https://doi.org/10.1007/s10578-015-0564-9>
- Lynam, D. R., Miller, J. D., & Derefinko, K. J. (2018). Psychopathy and personality: An articulation of the benefits of a trait-based approach. In C. J. Patrick (Ed.). *Handbook of psychopathy* (pp. 259–280). The Guilford Press.
- Miles, J. (2005). *Tolerance and Variance Inflation Factor*. Encyclopedia of Statistics in Behavioral Science. <https://doi.org/10.1002/9781118445112.stat06593>
- Miller, G. (2014). What it's like to spend 20 years listening to psychopaths for science. *Wired*. <https://www.wired.com/2014/04/psychopath-brains-kiehl/>
- Montgomery, D. C., Peck, E. A., & Vining, G. G. (2001). *Introduction to Linear Regression Analysis* (3rd ed). John Wiley & Sons.
- Navas, M. P., Maneiro, L., Cutrín, O., Gómez-Fraguela, J. A., Sobral, J. (2021). Contributions of the dark triad to moral disengagement among incarcerated and community adults. *Legal and Criminological Psychology*, 26, 196-214.
<https://doi.org/10.1111/lcrp.12190>
- Neall, T. M. S., & Sellbom, M. (2012). Examining the factor structure of the Hare Self-Report Psychopathy Scale. *Journal of Personality Assessment*, 94(3), 244–253.
<https://doi.org/10.1080/00223891.2011.648294>

- Nocera, T. R., Dahlen, E. R., Mohn, R., Leuty, M. E., & Batastini, A. B. (2021). Dark personality traits and anger in cyber aggression perpetration: Is moral disengagement to blame?. *Psychology of Popular Media*. <https://doi.org/10.1037/ppm0000295>
- O’Kane, A., Fawcett, D., & Blackburn, R. (1996). Psychopathy and moral reasoning: Comparison of twoclassifications. *Personality and Individual Differences*, 20(4), 505-514. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(95\)00203-0](https://doi.org/10.1016/0191-8869(95)00203-0)
- Orue, I., & Calvete, E. (2019). Psychopathic traits and moral disengagement interact to predict bullying and cyberbullying among adolescents. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(11), 2313-2332. <https://doi.org/10.1177/0886260516660302>
- Patrick, C. J. (Ed.). (2006). *Handbook of psychopathy* (2nd ed.). The Guilford Press.
- Paulhus, D. L., Neumann, C. S., & Hare, R. D. (2016). *Manual for the Self-Report Psychopathy scale* (4th ed). Multi-Health Systems.
- Pelton, J., Gound, M., Forehand, R., & Brody, G. (2004). The moral disengagement scale: Extension with an American minority sample. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26(1), 31-39. <https://doi.org/10.1023/B:JOBA.0000007454.34707.a5>.
- Petrucelli, I., Barbaranelli, C., Costantino, V., Gherardini, A., Grilli, S., Craparo, G., & D’Urso, G. (2017). Moral disengagement and psychopathy: A study on offenders in Italian jails. *Psychiatry, Psychology and Law*, 24(5), 670-681. <https://doi.org/10.1080/13218719.2017.1291291>
- Popma, A., Jansen, L. M. C., Vermeiren, R., Doreleijers, Th. A. H. (2006). Antisociaal en agressief gedrag: Recente vorderingen binnen neurobiologisch onderzoek. *Justitiële Verkenningen*, 32(8), 33-43.

- de Saussure, L. (2005). Manipulation and Cognitive Pragmatics: Preliminary Hypotheses. In de Saussure Louis & Peter Schulz (Eds). *Manipulation and Ideologies in the Twentieth Century: Discourse, Language, Mind*. John Benjamins, p. 113-146.
- Sijtsema, J. J., Lindenberg, S., Ojanen, T., & Salmivalli, C. (2018). Direct aggression and the balance between status and affection goals throughout the lifespan. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(7), 1481–91.
- Sijtsema, J. J., Garofalo, C., Jansen, K., & Klimstra, T. A. (2019). Disengaging from evil: Longitudinal associations between the Dark Triad, moral disengagement, and antisocial behavior in adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 47, 1351-1365. <https://doi.org/10.1007/s10802-019-00519-4>
- Stoff, D. M., Breiling, J., & Maser, J. D. (1997). *Handbook of antisocial behavior*. Wiley.
- Thompson, C. G., Kim, R. S., Aloe, A. M., & Becker, B. J. (2017). Extracting the Variance Inflation Factor and other multicollinearity diagnostics from typical regression results. *Basic and Applied Social Psychology*, 39(2), 81-90. <https://doi.org/10.1080/01973533.2016.1277529>
- van der Velden F, Brugman D, Boom J, Koops W. (2010). Moral cognitive processes explaining antisocial behavior in young adolescents. *International Journal of Behavioral Development*, 34(4), 292-301. <https://doi.org/10.1177/0165025409343705>
- Visconti, K. J., Ladd, G. W., & Kochenderfer-Ladd, B. (2015). The role of moral disengagement in the associations between children's social goals and aggression. *Merrill-Palmer Quarterly*, 61(1), 101-123. <https://doi.org/10.13110/merrpalmquar1982.61.1.0101>

Vitacco, M. J., Neumann, C. S., & Jackson, R. L. (2005). Testing a four-factor model of psychopathy and its association with ethnicity, gender, intelligence, and violence.

Journal of Consulting and Clinical Psychology, 73(3), 466-476.

<https://doi.apa.org/doi/10.1037/0022-006X.73.3.466>

Wendt, G. W., Bartoli, A. J., & Arteché, A. (2017). Dimensions of youth psychopathy differentially predict concurrent pro- and antisocial behavior. *Revista Brasileira de*

Psiquiatria, 39(3), 267-270. <https://doi.org/10.1590/1516-4446-2016-2143>